

Narracions de l'àmbit dels Països Catalans

Bosco Garcia Florensa

Mestre i historiador

La narrativa, en totes les variants i formats, és la tècnica que ens permet donar a conèixer, en gairebé tots els àmbits del saber, un determinat coneixement. La crítica literària, la filosofia i la història es nodreixen d'aquest recurs i la seva oportuna introducció en el currículum estableix les bases per a una actualització constant de coneixements. Un exemple: està comprovat que més del 90 % d'allò que un adult sap d'història ho ha après fora de l'escola.

Una narració és la manifestació d'un mitjà expressiu, diferent de la descripció, que s'ocupa d'enumerar les circumstàncies i els particulars d'un fet d'acord amb uns determinats cànons. L'etimologia ho rebla: mentre que *descripció* ve del llatí *descriptio* = definició, *narració* ho fa de *narratio* = relat. Així, s'entén com a *narracions* un ampli ventall de textos i imatges en gèneres que van des dels contes a les cançons, passant pels poemes i les obres de teatre, entre moltes altres formes de transmetre fets reals o imaginaris. El llibre *Els tres pergamins de Ripoll*, d'Oriol Vergès, i *La lapidació de sant Esteve*, tela exposada al Museu Nacional de Catalunya, del mestre de Boí, són exemples vàlids d'aquest criteri.

A partir d'aquesta percepció, el que cal és oferir als estudiants una selecció d'aquells referents que permeten assolir uns coneixements que, per un seguit de raons, entre les quals no és menys important la d'un ensenyament excessivament racionalitzat, han quedat fora del currículum, amb el resultat d'una formació precària i limitada. És difícil imaginar una plena integració en el món, en els seus canvis i progressos constants, sense posseir l'habilitat d'entendre i construir narracions.

La mancança queda atesa amb el treball que es proposa dinamitzar la Societat Catalana de Pedagogia mirant d'establir un corpus de narracions obert a tot tipus de registres i amb el nexa comú de l'àmbit del seu interès: els territoris de parla catalana.

CARACTERÍSTIQUES DE LES NARRACIONS

Seguint Egan, ens interessien «més que les clàssiques narracions de ficció, les que s'apropen més al que manifesta el director d'un diari quan pregunta al periodista: "Quina història tens?". El director demana un informe dels fets emmarcats en un context i el que busca és convertir el coneixement concret d'uns fets en quelcom significatiu i interessant per als lectors». «De la mateixa manera —diu Egan—, quan defenso l'ús de certes característiques de la forma narrativa del conte, pretenc aconseguir que els coneixements nous resultin significatius i interessants per als nens, no intento que facin ficció».

Així que hem procurat que els materials narratius que estem catalogant i que recomanem responguin a aquestes característiques: narracions de tipus imaginatiu (corresponents als períodes mític i romàntic d'Egan) que serveixin per a bastir unitats didàctiques sobre un tema. Explicar la revolució industrial a través de la vida d'un inventor com Monturiol o un fabricant creador d'una colònia industrial; o les infeccions, mitjançant la vida dels descobridors de microbis i del tractament i la prevenció de les infeccions... Això no vol dir, tal com ja hem explicat en altres llocs, que no s'hagi d'entrar en un enfocament conceptual de la matèria, sinó que aquest no ha de ser descontextualitzat i deshumanitzat.

D'altra banda, ens hem proposat també donar un relleu especial als materials que fan referència a la nostra cultura: llegendes, història, literatura, geografia, biografies... Hi hem incorporat llibres que poden llegir els alumnes, però també llibres especialment atractius per a adults, dels quals el professorat pot seleccionar fragments per a l'alumnat. No pretenem ser exhaustius. Només pretenem assenyalar els llibres al nostre abast com un exemple del tipus de narració que considerem que pot servir.

Els materials de cada temàtica tenen, però, les seves característiques pròpies, tal com veurem a continuació.

MATERIALS NARRATIUS DE LES DIVERSES MATÈRIES

Materials narratius sobre història de Catalunya, els Països Catalans i història general

Hem de reconèixer que es tracta d'una matèria sobre la qual hi ha qui pensa que, per a ser rigorós amb la veritat històrica, no s'han de barrejar les narracions de ficció amb els fets històricament documentats. Pensem que, explicant en tot moment que estem usant una ficció, no s'han d'oblidar uns materials que ajuden a humanitzar les unitats d'història. Sovint una narració ajuda a entendre l'essència, l'esperit d'una època, activitat o esdeveniment, més que una descripció rigorosa i freda del que ens diu la història, que, d'altra banda, l'alumne coneixerà al-

hora o més endavant. També cal tenir en compte que, al llarg de la història, són abundants els textos de cròniques, dietaris, cartes, confessions o reflexions autobiogràfiques, que són testimonis que arriben molt més fàcilment al cor i a la ment d'un adolescent que no pas una taula de preus, un índex climàtic o una llista cronològica de fets o autoritats.

Materials narratius de ciències i matemàtiques

Egan diu que són dues les matèries en les quals s'utilitzen menys els materials narratius. Hem procurat, doncs, cercar materials adients, que sembla que no abundin en català. Durant els últims anys, hem assistit a una millora dels materials científics didàctics, basats en els procediments de manipulació i experimentació. Creiem que la utilització de materials narratius pot ajudar a donar l'experiència de la qual els alumnes solen mancar. Per exemple, la introducció de conceptes científics com *poblacions*, *ecosistemes*... s'hauria de fer després d'un coneixement (sobre plantes o animals) per observació directa o indirecta a través de narracions d'exemples de tals conceptes concrets i reals de plantes i animals. En el projecte «Ciències 12-16», s'estan introduint narracions abans d'explicar conceptes (exemples de narracions de diferents combustions abans d'introduir el concepte de *combustió*).

D'altra banda, en la vida de moltes persones dedicades a la ciència hi ha esdeveniments que arriben a ser cabdals per al descobriment o la teorització, esdeveniments que una bona biografia o autobiografia ajuda a posar en relleu.

El progrés científic i la importància que se li dona —i té— han portat a separar els coneixements científics dels altres coneixements (socials, culturals, històrics, econòmics...); fins i tot se separa la informació en diferents branques científiques (la zoologia i la botànica de l'ecologia, per exemple). Els nens i nenes tenen, de manera natural, una percepció més global de la realitat i, per exemple, els és estrany rebre informació sobre les àguiles sense cap referència al que signifiquen en diferents cultures i que, almenys parcialment, segurament coneixen. Alguns llibres que es podrien titllar d'*antiquats*, en canvi, tenen enfocaments més globalitzadors i culturals, i no és estrany, per tant, que els recomanem. Potser això podrà contribuir a la desaparició de la barrera entre la cultura científica i la cultura humanística.

Materials narratius de ciències socials

Geografia: conèixer el país; descobriments i viatges; economia i tecnologia: l'agricultura, la indústria, el comerç; l'activitat i l'impuls dels obrers i les obreres, dels empresaris i els tècnics; ètnies: les diferents ètnies —amb la seva vida actual o

l'antiga— ens donen una idea de la diversitat humana i dels diferents tipus de subsistència; antropologia i evolució dels homínids i humans.

Drets humans: segons Egan, es pot veure la història humana com la lluita per la llibertat contra l'esclavatge, de la prosperitat contra la pobresa, de la ciència contra la ignorància, i es poden utilitzar narracions i biografies de personatges que han contribuït al progrés humà.

Materials narratius d'art

Les biografies dels artistes, les narracions sobre la història de l'art i els artistes i les històries reals sobre determinades obres artístiques poden ser més intel·ligibles per als alumnes que moltes teoritzacions sobre l'art.

Materials narratius de música

Hauria d'incloure, a més de la història de la música, biografies de músics i les obres més importants (òperes també, atesa la seva actual popularització), a més dels himnes històrics i les cançons que han estat triades com a identificadors del nostre país i els seus habitants: cançons com *Muntanyes del Canigó*, *La santa espina*, *L'emigrant*, *El cant dels maulets*, *La cançó del tio Canya*... La majoria de les lletres d'aquestes cançons sol ser una narració que aporta sentiments com cap altre art pot aportar.

Materials narratius de literatura

La literatura és l'àrea prototípica de les narracions. L'escolarització hauria d'aportar el coneixement de les obres i els autors més importants de la nostra literatura, encara que sigui en adaptacions per a joves escolars. Cal tenir en compte diferents gèneres: contes i llegendes populars del país; biografies d'escriptors i escriptores; poemes, narracions i novel·les; obres de teatre...

APÈNDIX***Idees per a un cànnon destinat a l'alumnat***

- Personatges emblemàtics com Ramon Llull, Jaume I, Isabel de Villena, Ausiàs March, Juliana Morell, Joanot Martorell, Serrallonga, Rafael Casanova, Moragues...

- Paisatges emblemàtics com el Canigó, lo Pi de Formentor, el delta de l'Ebre, l'horta de València, el Pedraforca i el Pi de les Tres Branques, el puig de València, Randa, Mequinença...

- Llegendes comunes entorn d'animals com l'ós o el llop, el cavaller sant Jordi, les marededéu trobades; llegendes entorn de ponts, castells, pedres de geologia rara...

- Festes comunes entorn del foc com les falles, Sant Joan...

- Drames teatrals com *Mar i cel*, *El verí del teatre*...

- Poemes sencers o en fragments com *Canigó*, *Lo Pi de Formentor*, *El cant dels maulets*; poemes de March, Maragall, Martí i Pol, Vicent Andrés Estellés, Maria Mercè Marçal...

- Cançons com les del cicle de Nadal, les de treball i festa...

- Novel·les com *Tirant lo Blanc*, *La plaça del Diamant*, *Solitud*, *La pell freda*, *Camí de sirga*, *Pedra de tartera*, *Pilar Prim*, *Terres de l'Ebre*...

- Relats per a infants i joves com *La rateta que escombrava l'escaleta*, *Aventures extraordinàries d'en Massagan*...

- Personatges de ficció com en Patufet, el gegant Tombatossals, Tirant, la Carmesina, la Colometa...

En el curs recent sobre pensadors catalans organitzat per l'Institut d'Estudis Catalans, s'ha dit que, a molts països europeus, els batxillers coneixen els principals pensadors dels seus països (els deu pensadors catalans del curs eren Prat de la Riba, Maragall, d'Ors, Galí, Riba, Ferrater i Móra, Vicens Vives, Maria Aurèlia Capmany, Moll i Fuster).

Model de fitxa per a materials narratius per a nois i noies de vuit a setze anys

- Títol del llibre (referenciar si forma part d'una col·lecció i, si és així, citar altres títols d'interès).

- Editorial (fer esment, fins on sigui possible, de la seva disponibilitat, tant en origen com en centres de recursos o biblioteques, siguin escolars o públics, generals o especialitzats).

- Contingut/sumari (fer-ne un resum i, si es tracta d'un recull, indicar-ne els elements que l'integren, que, per exemple, poden ser el grup de personatges biografiats).

- Tipus de narració (conte, novel·la o poema, entre d'altres).

- Matèries per a les quals pot interessar (ciències socials en qualsevol dels seus apartats, matemàtiques, ciències químiques o físiques, dibuix o música, entre d'altres).
- Nivell (infantil, primària, ESO o batxillerat).
- Redactor/a de la fitxa (les inicials) i data de la redacció.

Tres exemples

Títol: *100 poesies catalanes que cal conèixer, de Verdaguer a Maria Mercè Marçal.*

Autor del pròleg i la selecció: Joan Triadú.

Editorial: Barcelona, Pòrtic, 2003.

Contingut/sumari: cinc parts i un últim capítol amb tres exordis configuren aquesta acurada selecció. La primera part està dedicada a «Els llocs del poeta», amb referència a indrets representatius dels Països Catalans, com poden ser els boscos de Vallvidrera (Joan Maragall) o l'eivissenc puig dels Molins (Marià Villangòmez). La segona, amb el títol «Pàtria, guarda'ns!», és la més extensa (vint-i-quatre poemes) i recull textos tan emotius com les *Elegies de Bierville*, de Carles Riba, o *La Ballanguera*, de Joan Alcover. La tercera part, «Potser només ets l'ombra», es divideix en dos apartats: *a)* de l'amor, i *b)* de la mort. Entre les primeres, cal esmentar *Oh/cos/del/vitrall!*, de Vicent Andrés Estellés, i *Fina amor, joc extrem*, de Maria Mercè Marçal. Del segon apartat, en són exemple *Represa de la primera ofrena*, de Josep Maria López-Picó, i *Així un núvol es fon*, de Màrius Torres. La quarta part, «Feu, Senyor Déu...», és un recull de cants i/o invocacions, com poden ser *Si em vaga*, de Josep Carner, o *Cançons de rem i de vela*, de Josep Maria de Sagarra. La cinquena, «Us preguem de saber estar fidels», inclou poesies tan emblemàtiques com *Assaig de càntic en el temple*, de Salvador Espriu, o *Ara us preguem per Catalunya, oh Déu!*, de Joan Fuster. Els tres exordis, sota l'epígraf «Harmoniosament i amb alegria», són de Josep Palau Fabre, Jordi Pere Cerdà i Miquel Martí i Pol.

Tipus de narració: poesies.

Matèries d'interès: llengua, literatura, història, geografia, filosofia.

Nivell: ESO.

Redactor/a i data: BG 15/05/07.

Títol: *La ciutat de Lleida i els escriptors.*

Autor: edició a cura de Mercè Biosca i Maria Pau Cornadó.

Editorial: Barcelona, La Magrana, 1996, col·l. «L'Esparver. Llegir», núm. 71.

Contingut/sumari: nou apartats temàtics (l'horta, el riu, passat i present de la ciutat, l'eix cultural i comercial, el barri antic, el centre, la Seu Vella, les estacions i el temps i, finalment, nou personatges vinculats a la ciutat) i un darrer amb propostes didàctiques.

Tipus: narracions de tot tipus, poesies.

Matèries d'interès: història, geografia, comentari de text, llengua, ciències naturals.

Nivell: primària, ESO, batxillerat.

Redactor/a i data: BG 15/05/07.

Títol: *Mil anys de llegendes catalanes*.

Autor: Michel Cosem.

Editorial: Barcelona, Baula, 1988.

Contingut/sumari: el fet que originàriament aquest llibre hagi estat publicat en francès amb el títol *Contes traditionnels de Catalogne*, hi afegeix un nou valor en recollir, en un mateix aplec, llegendes de la Catalunya Nord. De les vint-i-set aplegades, hi destaquen: *La tràgica fi de Guillem de Cabestany*, *El pont de Ceret*, *La deessa d'Elna*, *Els dos nois de Cabrenys* i *Les fades de Riubanys*.

Tipus: llegendes transpirinenques.

Matèries d'interès: imaginació, geografia, història, identitat nacional.

Nivell: ESO.

Redactor/a: BG 15/05/07.